

SKOČTE SI DO

Pardubice

Za hrdiny

**z minulého
století**

Pardubice

Obsah

1. světová válka

Stezka Karanténa: příběh zapomenutého lazaretu	4
--	---

2. světová válka

Památník Zámeček Pardubice	10
Institut Paměti národa Pardubice	18
Stezka Pardubicemi po stopách Silver A	26
Lesopark Jiřího Potůčka	34
Larischova vila	36
Stolpersteine: Kameny zmizelých	40
Nový židovský hřbitov v Pardubicích	42

Studená válka

Kryt civilní obrany – Zámek Pardubice	44
Úkryt civilní ochrany – Dubina	48

Kam za hrdiny v okolí Pardubic

Lávka majora Aubrechta v Lázních Bohdaneč	52
Ležáky	54
Pozorovatelna Civilní obrany u Mikulovic	58
Východočeský letecký archiv Čepí	60

Brožura Za hrdiny vás provede místy v Pardubicích a okolí, která připomínají osobnosti a události spojené s oběma světovými válkami a obdobím totality. Najdete v ní informace o Památníku Zámeček, Institutu Paměti národa, tematických trasách i dalších místech spojených s válečnou historií. Vydejte se poznat místa, kde historie 20. století zanechala svou stopu.

Karanténa: příběh zapomenutého lazaretu

Ne všichni vědí, že se za první světové války rozprostírala v prostoru dnešního sídliště Dukla rozsáhlá vojenská nemocnice s kapacitou až 10 000 lůžek. Přestože její stopa ve veřejném prostoru postupně mizí, v posledních letech se opět vrací do širšího povědomí obyvatel města. Tento obrovský komplex sehrál zásadní roli při ošetřování zraněných vojáků, kteří proudili z front a rychle zaplnili školy, sokolovny i další veřejné budovy po celém Rakousko-Uhersku.

Město Pardubice mělo výhodnou polohu na hlavní železniční trati a zároveň potřebné technické zázemí – od roku 1904 zde fungovala elektrifikace, vodovodní síť, a byla k dispozici vhodná volná plocha v blízkosti nádraží. Rozvoj infrastruktury, který přinesla průmyslová revoluce, proměnil Pardubice z poklidného městečka v jedno z regionálních center monarchie – a právě to rozhodlo o umístění vojenského lazaretu právě sem.

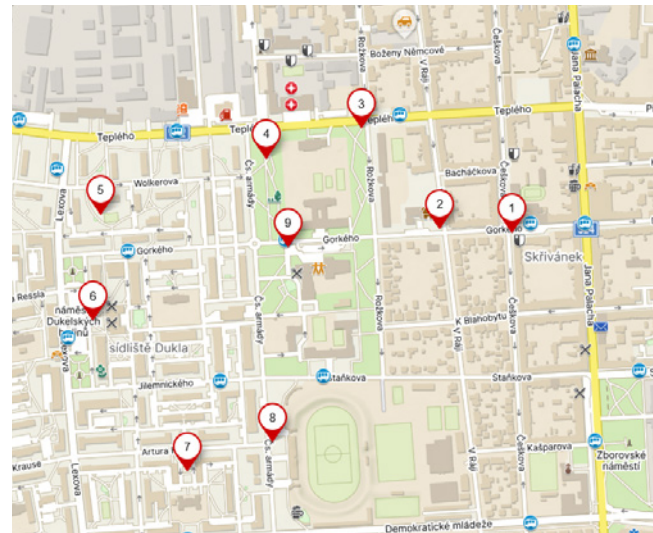
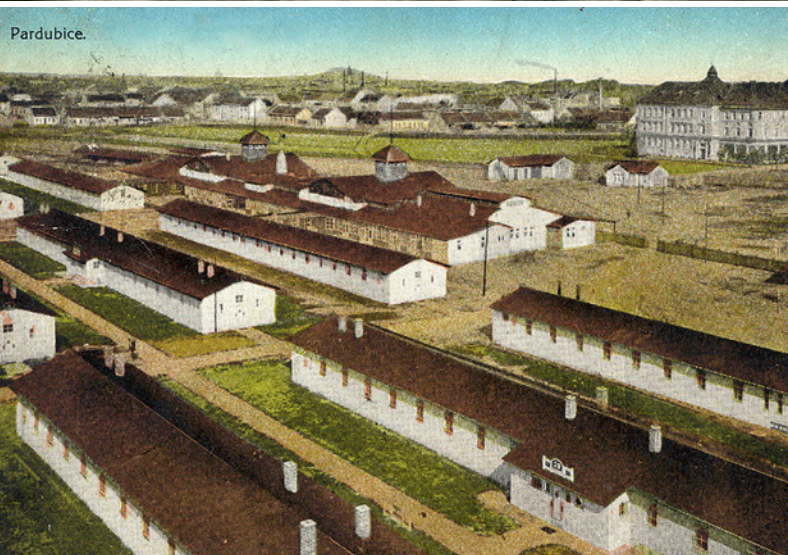
Stavba nemocnice začala v listopadu 1914 a díky mírné zimě a jednoduché konstrukci ze dřeva a lepenky mohla začít fungovat už na jaře následujícího roku. Slavnostní otevření proběhlo 15. června 1915. Areál zabíral 80 hektarů a tvořilo ho 365 budov, z toho 198 dřevěných baráků určených pro nemocné a raněné. Díky své velikosti a organizaci se nemocnici říkalo i „barákové město“.

Areál byl členěn do pěti hlavních zón podle diagnóz: chirurgická část s operačními sály a rentgenem, oddělení kožních a pohlavních nemocí, léčba ORL, psychiatrická a doléčovací sekce a nakonec karanténa s vlastní bakteriologickou laboratoří. Díky důsledné organizaci se nemocnici vyhnula větší epidemie, což je na tehdejší podmínky pozoruhodné.

Válečné roky zásadně proměnily život obyvatel Pardubic. Z původních obav z infekčních chorob se záhy stal největší hrozbou nedostatek potravin.

Pardubice.

SmartGuide

1. Kolik životů zachrání 10 000 lůžek?
2. Ze zákopů do nemocnice
3. Válečné zdravotnictví – pokrok i beznaděj
4. Barákové město ve městě
5. Přežít nebo žít?
6. Mapa Karantény
7. Tužit se a pracovat
8. Hlad je náš každodenní chleba
9. Místo tisíců výkřiků

Vojenské hospodářství zajišťovalo přednostně zásobování armády, zatímco civilní obyvatelstvo často hladovělo. Zoufalství vyvrcholilo v červnu 1918 tzv. „hladovou bouří“, při níž byli během pokusu o rabování vlaku se slatinou zastřeleni tři náhodní kolemjdoucí. Město se snažilo situaci zmírnit například zřízením obecních kuchyní, ale potravin ubývalo, a obyvatelé stále více strádali. V této napjaté atmosféře rostla i nespokojenost s přítomností vojenské nemocnice.

Po skončení války sloužil areál zčásti armádě, zčásti městu – některé budovy byly přeměněny na sociální byty pro nejmudší. Postupem času však stavby chátraly, a s výstavbou sídliště Dukla v polovině 20. století většina z nich zanikla. Ačkoli už místo nevypadá tak jako tehdy, příběh lazaretu připomíná významné období historie města. Jde o memento doby, kdy Pardubice sehrály klíčovou roli v péči o tisíce zraněných.

Historii lazaretu si můžete připomenout během pravidelných komentovaných prohlídek, které pořádá Turistické informační centrum Pardubice

každé léto od června do října. Pro skupiny a jednotlivce je možné objednat si průvodce individuálně mimo vypsané termíny. Pokud však chcete objevovat tato místa vlastním tempem, můžete se vydat po trase i sami – s využitím mobilní aplikace SmartGuide, která vás místem provede a nabídne vám výklad přímo v terénu.

Provozovatel: Turistické informační centrum Pardubice
Adresa: třída Míru 60, Pardubice (Machoňova pasáž)
Telefon: +420 775 068 390
Web: www.pardubice.eu/stezky-a-prohlidky-mesta
E-mail: info@ticpardubice.cz
Facebook: Turistické informační centrum Pardubice
Instagram: [visitpardubice](https://www.instagram.com/visitpardubice)

INFOCENTRUM
Pardubice

Památník Zámeček Pardubice

„Máme-li zlu předcházet, musíme jej napřed poznat.“

Památník Zámeček Pardubice se nachází na místě bývalého nacistického popraviště, kde bylo v průběhu heydrichiády popraveno 194 osob. Z rozlehlé obory patřící k nedaleké Larischově vile se na začátku německé okupace stala cvičná střelnice – nacistická pořádková policie si totiž v oboře vyhlédla odlehlé místo s písčným valem. Po atentátu na Reinharda Heydricha se střelnice stala popravištěm. První popravy proběhly 3. června 1942, poslední 9. července 1942. Mezi životy ukončenými na Zámečku byly také například životy obyvatel z vypálené obce Ležáky. Pomník uctívající památku obětí byl odhalen v roce 1949, pietní území bylo v roce 1978 prohlášeno národní

kulturní památkou. Za dobu své existence procházelo několika úpravami, poslední rozsáhlá rekonstrukce a renovace skončila v roce 2021 a nová moderní expozice byla otevřena 25. října téhož roku. Expozice připomíná nejen události roku 1942, ale také je zasazuje do širšího kontextu předválečného, válečného a poválečného dění. Připomíná i důležitou roli, kterou Pardubice a obyvatelé města sehráli pro výsadek Silver A a jeho tři členy, Alfréda Bar-toše, Josefa Valčíka a Jiřího Potůčka.

Přestože Památník Zámeček chce poukázat na tragický příběh svého místa, který je zároveň i plný hrdinství, nezaměřuje se pouze na minulost. Expozice, edukační programy, přednášky a další akce propojují dějiny s dnešním politickým a společenským děním a hledají mezi nimi souvislosti.

Unikátní písemné dokumenty z českých a zahraničních archivů, dochované předměty, audio a video materiály odhalují nové a v mnoha případech překvapivé historické souvislosti. Jedinečné je také architektonické řešení Památníku Zámeček – expozice je zasazena v zemi, pietnímu území

dominuje žulový pomník a v rámci rekonstrukce došlo také k revitalizaci písečného valu a zeleně. Vstupní rampa připomíná jizvu, kterou tragické události června a července 1942 zanechaly nejen v historii, ale také v místě, kde se expozice nachází.

Samotná expozice je kruhová, pracuje s hrou světla a stínu a se svažující se podlahou. Architekti Jan Žalský a Vít Podráský památník navrhli jako betonový odlitek. Beton byl zvolen pro jeho syrovost a je dále doplněn ocelovými či plechovými prvky, hliněnou podlahou, žulovými kostkami nebo robustními dřevěnými lavicemi v kinosále.

Realizace projektu Památníku Zámeček v roce 2022 získala hned dvě ocenění v rámci soutěže Stavba roku a byla nominována na Českou cenu za architekturu. Dále památník získal titul Stavba roku 2023 v Pardubickém kraji, v roce 2024 byl oceněn mezinárodní cenou BIG SEE Architecture Award a cenou odborné poroty v rámci putovní výstavy Má vlast cestami proměn. Vedle architektonických ocenění se dostal do užších nominací na mezinárodní muzejní ceny Živa 2022, Luigi Micheletti Award 2023 a EMYA 2024.

Expozice je dělena do několika částí. Prohlídka začíná v kinosále zhlédnutím krátkého úvodního filmu, který obsahuje unikátní dobové záběry Pardubic. Ve vedlejší místnosti můžete strávit tolik času, kolik chcete, procházením dokumentů, poznáváním kořenů nacismu nebo formování odboje na Pardubicku.

Dále si můžete poslechnout nahrávky vysílání protektorátního rozhlasu a vysílání BBC z Londýna. Tísňovou atmosféru v kobce, další místnosti expozice, dokresluje hlas herce Jiřího Dvořáka. Ten čte působivé zápisky z deníku Jaroslava Charypara, jenž z popraviště odvážel těla popravených do pardubického krematoria.

V další části se dostáváme k poválečnému dění, konkrétně k tématu definice válečných zločinů a potrestání válečných zločinců. Prostoru dominují prosvícené fotografie reprezentující válečné zločiny, můžete zhlédnout i video zobrazující Norimberský proces. Svědkům událostí spojených se Silver A a přeživším koncentračních táborů z Pardubic a okolí je věnována poslední vnitřní část expozice. Na pietním dvoře obklopeném čtyřmi zdmi můžete u pietní desky uctít památku všech 194 obětí, zavzpomínat a rozjímát. Po návratu do foyer a odchodu z expozice doporučujeme projít se k žulovému pomníku a po areálu pietního území.

Vedle své stálé expozice připravuje Památník Zámeček během roku také řadu doprovodných akcí pro veřejnost. Pravidelně zde vystupují odborníci, kteří se věnují tématům spojeným s druhou světovou válkou i aktuálnímu společenskému dění. V programu nechybí ani filmové projekce či tvořivé dí-

ny pro děti i dospělé, kde je kladen důraz na témata udržitelnosti, finanční nenáročnosti a každodenní reality života v době okupace.

Památník se zapojuje do celorepublikových i mezinárodních událostí, jako jsou Muzejní noc či Dny evropského dědictví, a pravidelně se účastní pietních aktů. V červnu zde také probíhá vzpomínkový pietní akt k uctění obětí heydrichiády.

Součástí činnosti památníku je i bohatá nabídka edukačních programů pro základní, střední a vysoké školy. Nezapomíná se ani na děti z mateřských škol – i pro ně jsou připraveny speciálně přizpůsobené programy. Zájemci si mohou domluvit také komentované prohlídky expozice.

Sestupte do expozice a ponořte se do tragických příběhů těch, kteří se dokázali postavit zlu.

Adresa: Průmyslová 558, Pardubice
Telefon: +420 732 895 221
Web: www.zamecek-memorial.cz
E-mail: zamecek@zamecek-memorial.cz
Facebook: Památník Zámeček Pardubice
Instagram: [pamatnikzamecek](https://www.instagram.com/pamatnikzamecek)
YouTube: Památník Zámeček Pardubice

**památník
zámeček**

Moderní expozice Tichá hrdinství

Institut Paměti národa Pardubice se nachází v prostorách Machoňovy pasáže, kde od března 2022 nabízí moderní interaktivní expozici s názvem Tichá hrdinství. Výstava propojuje autentické příběhy pamětníků s nejnovějšími technologiemi a přibližuje návštěvníkům události 20. století z pohledu těch, kteří se v těžkých dobách rozhodli pomáhat druhým, i když tím riskovali vlastní život.

Expozice Tichá hrdinství vypráví příběhy obyčejných lidí s mimořádnou odvahou. Návštěvníci se během přibližně devadesátiminutové prohlídky ponoří do příběhu jedné ze čtyř postav – Jaryny, Tomáše, Mileny nebo Leopolda – a jejich prostřednictvím se stanou svědky událostí druhé světové války a komunistické totality. Jaryna díky svým chemickým znalostem zachránila desítky Židů, Tomáš provází návštěvníky po evropských bojových, Milena odhaluje osud ženy zapojené do odbojové činnosti v jáchymovských uranových dolech, kde pašovala dopisy a zamilovala se do politického vězně, a Leopold zvaný Hurvínek ukazuje svět partyzánů i komunistických věznic padesátých let.

Díky rozšířené realitě, dotykovým obrazovkám, projekcím a audiovizuálním efektům se tyto příběhy nejen vyprávějí, ale také aktivně prožívají. Návštěvníci se mohou pomocí tabletu rozhodnout o směru vyprávění

a stávají se součástí děje. Expozice je navržena tak, aby každý mohl projít jednotlivými částmi příběhu plynule a bez čekání – i proto prohlídky začínají ve stanovených časech.

Expozice je přístupná široké veřejnosti. Vzhledem ke zvolenému způsobu vyprávění je vhodná nejen pro školy, ale i pro rodiny s dětmi, teenagery i seniory. Slouží jako kvalitní doplněk výuky moderních dějin a zároveň jako silný osobní zážitek.

Institut Paměti národa je také místem pravidelných setkávání. Každé pondělí v 18.30 (s výjimkou letních prázdnin) se zde konají veřejné besedy s osobnostmi z oblasti historie, žurnalistiky, veřejného dění i kultury. Hosty cyklu „Pondělky v IPN“ byli například historik Tomáš Petráček, youtuber Karel „Kovy“ Kovář, novinář Miroslav Karas, disidentka Anna Šabatová, novinářka Petra Procházková nebo politický geograf Michael Romancov. Aktuální program je dostupný na webu, sociálních sítích i v tištěných materiálech.

Nezisková organizace Post Bellum, která Institut Paměti národa provozuje, stojí i za celonárodním projektem Paměť národa. Ten vznikl v roce 2001 s cílem zaznamenat a uchovat vzpomínky pamětníků klíčových událostí 20. století. Za jeho vznikem stojí novináři a historici, kteří chtěli osobní svědectví zpracovat souvisle, srozumitelně a uchovat je pro budoucí generace.

Výsledkem je rozsáhlá sbírka tisíců nahrávek, deníků, fotografií a dalších archivních materiálů, která je veřejnosti volně přístupná v online archivu. Paměť národa zahrnuje výpovědi válečných veteránů druhé světové války, přeživších holocaustu, členů domácího i zahraničního odboje, politických vězňů, disidentů, představitelů národnostních menšin i příslušníků represivních složek – Státní bezpečnosti, KGB a dalších. Projekt tak nabízí komplexní pohled na totalitní režimy 20. století a zároveň připomíná, že velké dějiny se často odehrávají v příbězích jednotlivců.

Adresa: třída Míru 60, Pardubice (Machoňova pasáž)

Telefon: +420 602 464 341

Web: www.institut.pametnaroda.cz/pardubice

E-mail: expozice.pardubice@postbellum.cz

Facebook: Paměť národa Východní Čechy

Instagram: [pametnaroda_vychodnicechy](https://www.instagram.com/pametnaroda_vychodnicechy)

paměť národa

institut

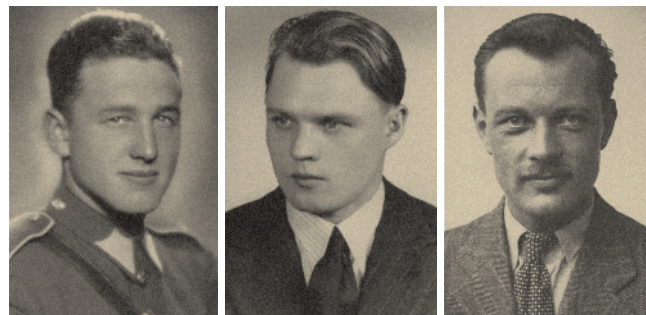
Pardubicemi po stopách Silver A

Za druhé světové války sehrály Pardubice důležitou roli ve spojitosti s protinacistickým odbojem. Vypovídá o tom jedinečná naučná stezka, která provází hrdinskými a tragickými událostmi spojenými s činností para-výsadku Silver A v Pardubicích během období heydrichiády.

Stezka byla otevřena v roce 2012 k příležitosti 70. výročí druhého stan-ného práva, vyhlášeného německými okupanty na území protektorátu Čechy a Morava. Nabízí návštěvníkům možnost seznámit se s místy spo-jenými s odbojem a osudy hlavních aktérů těchto dramatických událostí.

Operace Silver A byl krycí název zvláštní výsadkové operace, jejímž hlav-ním cílem bylo zajištění radiového spojení s Londýnem prostřednictvím vysílačky Libuše. Tento a další cíle měli plnit speciálně vycvičení parašu-tisté, jimiž byli velitel skupiny Alfréd Bartoš, zástupce velitele Josef Valčík a radista Jiří Potůček.

Pardubicemi po stopách Silver A nabízí dva okruhy – kratší okruh 1 a delší okruh 2 – které zájemce provedou nejdůležitějšími místy spojenými nejen s paravýsadkem, ale i s jejich podporovateli. Kratší okruh je vhodný pro návštěvníky s omezeným časem, kteří přesto chtějí získat základní přehled o této kapitole pardubické historie, zatímco delší okruh je ideální pro ty, kteří se chtějí ponořit do detailů a navštívit všechna klíčová místa (nevyjímaje Památník Zámek nebo Larischovu vilu). Oba okruhy a jejich zastavení jsou označeny v chodníku symbolem stopy.

Pardubicemi po stopách Silver A – Poslední cesta Alfréda Bartoše – okruh 1

Šest zastavení provází posledními kroky Alfréda Bartoše, velitele výsadku Silver A, který mimo jiné spolupracoval se skupinou Anthropoid při atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Tuto stezku si můžete projít samostatně – stačí si stáhnout aplikaci SmartGuide, která funguje jako audio průvodce. U jednotlivých zastavení nabízí nejen historický výklad, ale i autentické zvukové nahrávky se svědectvími pamětníků, které dodávají procházce silný osobní rozměr.

Pokud byste měli zájem o prohlídku s průvodcem, můžete se zúčastnit některé z pravidelných komentovaných prohlídek pořádaných Turistickým informačním centrem Pardubice během letní sezóny (od května do října), anebo si objednat individuální prohlídku taktéž přes infocentrum. Součástí prohlídky s průvodcem je i promítání audiovizuálních materiálů.

SmartGuide

Zastavení 1: Radnice

Zastavení 2: Gestapo

Zastavení 3: Hotel Veselka

Zastavení 4: Pernerova ulice, byt rodiny Krupkových

Zastavení 5: Smrt Alfréda Bartoše

Zastavení 6: Gestapo a poválečné vyšetřování

Pardubicemi po stopách Silver A – Poslední cesta Alfréda Bartoše – okruh 2

Delší okruh zahrnuje celkem 11 zastavení. Začíná u Památníku Zámek a seznámí návštěvníky s důležitými místy spojenými s událostmi druhé světové války v Pardubicích.

Stezka pokračuje kolem Larischovy vily, kde mimo jiné sídlila nacistická pořádková policie, přes nemocnici až do centra k radnici a Východočeskému divadlu, kde se připomíná činnost divadelních ochotníků a jejich pomoc parašutistům, a to navzdory tomu, že sídlo gestapa se nacházelo jen pár metrů od budovy. Opomenuty nezůstanou ani Machoňova pasáž nebo hotel Veselka, kde se parašutisté scházeli. Stezka pak končí návštěvou míst v Pernerově a Smilově ulici.

Po členech skupiny Silver A je v Pardubicích pojmenováno několik ulic: Valčíkova, Kpt. Bartoše nebo Jiřího Potůčka.

Po Jiřím Potůčkovi se jmenuje také ulice Tolarova (Alois Tolar bylo jedním z Potůčkových krycích jmen) a Lesopark Jiřího Potůčka v Trnové, který je zároveň pietním místem k uctění i dalších válečných hrdinů z jiných odbojových skupin (Anthropoid, Out Distance a další) a také obsahuje herní prvky pro děti, venkovní tělocvičnu, knihovnu, hřiště na pétanque a přiléhá k němu i veřejné ohniště.

Pardubicemi po stopách Silver A je nejen cestou po historických místech, ale také cestou k pochopení odvahy, odhodlání a obětí, které lidé podstoupili pro svobodu své země. Přijďte a objevte tyto příběhy, které stále rezonují v ulicích Pardubic a připomínají nám důležitost svobody a lidské důstojnosti.

SmartGuide

Zastavení 1: Památník Zámek

Zastavení 2: Larischova vila

Zastavení 3: Nemocnice

Zastavení 4: Radnice

Zastavení 5: Východočeské divadlo

Zastavení 6: Machoňova pasáž

Zastavení 7: Hotel Veselka

Zastavení 8: Pernerova ulice, byt rodiny Krupkových

Zastavení 9: Smilova ulice

Zastavení 10: Kancelář ČNST

Zastavení 11: Nádraží

Provozovatel: Turistické informační centrum Pardubice

Adresa: třída Míru 60, Pardubice (Machoňova pasáž)

Telefon: +420 775 068 390

Web: www.pardubice.eu/stezky-a-prohlidky-mesta

E-mail: info@ticpardubice.cz

Facebook: Turistické informační centrum Pardubice

Instagram: [visitpardubice](https://www.instagram.com/visitpardubice)

INFOCENTRUM
Pardubice

V pardubické čtvrti Trnová se nachází nenápadný lesík zvaný Dubinka, který sehrál zásadní roli v příběhu jednoho z členů výsadku Silver A. Právě zde, 2. července 1942, zastřelil četník Pulpán radiotelegrafistu Jiřího Potůčka – posledního z trojice parašutistů působících v pardubickém odboji.

Krátce po válce vznikl na místě Potůčkova skonu jednoduchý památník. Pietního aktu se tehdy zúčastnila i jeho maminka, která si odvezla symbolickou hrst hlíny. Pamětní deska nesla původně zmínku o západním odboji, ale po roce 1948 byla několikrát upravena v souladu s dobovou ideologií, která upřednostňovala východní odboj.

Výraznější proměnou prošlo pietní místo během výstavby sídliště, kdy pracovníci městského obvodu Pardubice VII navrhli spojit paměť místa s nově vznikajícím lesoparkem pro veřejnost. Vznikl tak prostor, který dnes nabízí dětská i sportovní hřiště. Historii místa připomíná moderní informační tabule, která přibližuje roli výsadku Silver A v protifašistickém odboji.

Kromě památečního kamene Jiřího Potůčka zde mají své místo i ostatní členové výsadku Silver A a zástupci dalších významných výsadků – včetně Anthropoid, Bioscop, Tin nebo Out Distance.

Lesopark se stal dějištěm pravidelných vzpomínkových akcí i branných závodů pro žáky základních škol a víceletých gymnázií – takzvaných Battlefieldů, které organizuje Československá obec legionářská. Tyto aktivity pomáhají mladší generaci porozumět událostem druhé světové války a významu odboje v pardubickém regionu.

Adresa: Josefa Gabčíka 345, Pardubice
Otevírací doba: dle ročního období

Larischova vila

Larischova vila, někdy také označovaná jako „Zámeček“, je významnou historickou památkou města Pardubic. Nachází se v části města zvané Pardubičky a představuje unikátní spojení bohaté historie s krásnou architekturou.

Vilu nechal postavit v roce 1885 hrabě Jiří Larisch-Mönnich, majitel ostravských dolů, jako luxusní rodinné sídlo pro pořádání parforsních honů s oblibou navštěvovaných evropskou šlechtou. Architektem vily byl známý František Schmoranz, jenž jí vdechl romantický historizující styl, díky kterému byla místními obyvateli brzy přejmenována na „Zámeček“.

V průběhu let se vila stala svědkem mnoha důležitých událostí. Za druhé světové války zde sídlil záložní prapor německého policejního pluku Schutzpolizei a vila sloužila také jako vězení – ve sklepě byli před popravou drženi obyvatelé z nedalekých Ležáků. V její blízkosti, v dnešním areálu Památníku Zámek, bylo popraveno 194 osob. Tato temná kapitola dějin zanechala nesmazatelnou stopu v historii místa.

Po válce vila sloužila různým účelům, včetně kanceláří národního podniku Tesla. Dlouhá léta však byla opomíjena a chátrala. Teprve v roce 2015 byla převedena do vlastnictví Československé obce legionářské, která započala intenzivní opravy a revitalizaci objektu.

Dnes se Larischova vila otevírá veřejnosti například o Muzejní noci v průběhu května anebo v polovině září během Dnů evropského dědictví. Návštěvníci se mohou těšit na komentované prohlídky seznamující s bohatou historií tohoto místa, jeho architekturou a významnými událostmi, které se zde odehrály.

Adresa: U Zámek 549, Pardubice
Web: www.zamecekpardubice.cz
E-mail: bobek@csol.cz

Stolpersteine: Kameny zmizelých

Kameny zmizelých (Stolpersteine) jsou dlažební kostky s mosazným povrchem, nesoucí text se vzpomínkou na oběti holokaustu a nacistického režimu. Kameny jsou vsazené do chodníku před domy obětí. Stolpersteiny jsou projektem německého umělce Guntera Demniga, který první kámen instaloval r. 1992 v Kolíně nad Rýnem. V ČR se první kámen objevil v roce 2008. Pardubice se k projektu připojily v roce 2020. Každá oběť má svůj vlastní Stolpersteine. Je tomu tak proto, že ve vyhlazovacích táborech byla vězňům sebrána jejich jména, která byla nahrazena pouhými čísly bez identity a minulosti. Projekt tak vrací každému umučenému člověku jeho vlastní jméno, a tím i jeho důstojnost. Umístění těchto dlažebních kostek najdete v sekci Kulturní mapa na webu města Pardubic nebo v brožuře Stolpersteiny: Kameny zmizelých v Pardubicích, která je k dispozici v Turistickém informačním centru Pardubice.

Web: <https://pardubice.eu/kulturni-mapa>

Nový židovský hřbitov v Pardubicích

Nový židovský hřbitov v Pardubicích byl založen roku 1883 a dodnes slouží svému účelu. V deseti řadách se zde nachází více než 500 náhrobků, včetně zhruba sedmdesáti stél přenesených ze starého židovského hřbitova – nejstarší z nich pochází z roku 1739.

Ve východní části areálu se nachází společný hrob osvětimských vězňů z tzv. železničního transportu smrti z ledna 1945. Součástí hřbitova je také pomník obětem nacismu z roku 1948 a obřadní síň. Na její fasádě je umístěna pamětní deska s počty obětí z okolních židovských náboženských obcí. V interiéru síně je k vidění malá expozice věnovaná dějinám pardubické židovské komunity.

Od roku 1958 je hřbitov chráněn jako kulturní památka.

Hřbitov není běžně přístupný veřejnosti. Klíče je možné vyzvednout oproti podpisu v otevírací době na Správě hřbitovů Pardubice. V době vysokých židovských svátků zůstává areál uzavřen.

Zájemci o návštěvu, prohlídku obřadní síně a výklad se mohou také obrátit na správce hřbitova Soňu Krátkou. Otevření hřbitova s doprovodným výkladem je možné po předchozí domluvě, ideálně alespoň týden předem. Jinak bývá hřbitov zpravidla otevřen v neděli odpoledne.

Adresa: S. K. Neumanna 2708, Pardubice

Kontaktní osoba: Správce hřbitova Soňa Krátká

Telefon: +420 739 754 015

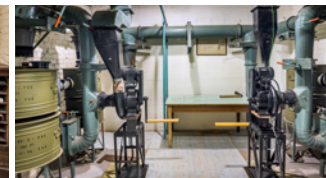
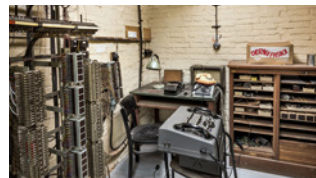
E-mail: sona.bezdickova@seznam.cz

Kryt civilní obrany – Zámek Pardubice

V roce 1953 se začala tajně budovat pozoruhodná stavba v severovýchodním rondelu zámeckých valů na Zámku Pardubice. Tento kryt civilní obrany nebyl určen k ochraně řadových obyvatel, ale sloužil jako velitelské stanoviště, odkud by bylo možné řídit záchranné práce v případě válečného či jiného krizového ohrožení.

I když jeho kapacita byla omezena na několik desítek lidí, filtroventilační zařízení bylo navrženo pro krátkodobou ochranu až 120 osob. Kryt byl vybaven moderními telekomunikačními prostředky své doby, včetně telefonu a dálkopisu, což umožňovalo efektivní koordinaci a komunikaci. Pro případ nouze se zde nacházela také studna s vlastním zdrojem vody a generátor elektrické energie.

Navzdory skromným podmínkám, které kryt nabízel – vojenská lůžka, sprchy a základní sociální zařízení, byla tato stavba technicky vyspělá. Zařízení na filtraci vzduchu bylo schopné odfiltrovat radioaktivní prach a bylo navrženo tak, aby fungovalo i v případě výpadku elektriny díky ručnímu pohonu. Teplota v krytu se v průběhu roku pohybuje mezi 10 a 15 °C a je velmi stabilní.

Během let byla stavba pečlivě udržována a modernizována, aby zůstala v provozuschopném stavu. V 90. letech 20. století převzalo správu nad krytem Východočeské muzeum v Pardubicích, které zde zřídilo depozitáře. Kryt je možné navštívit v předem daných termínech. Pravidelně je připravena prohlídka jak pro dospělé, tak i pro rodiny s dětmi ve věku od 6 do 12 let. Kryt každý rok v srpnu ožívá oblíbenou akcí Branný den v krytu. Na návštěvníky čeká program pro děti, které si vyzkouší práci velitelského štábu, radiometristy, spojaře i příslušníka odmořovací čety. V rámci akce nechybí zážitkové prohlídky či odměny pro nejmenší.

Adresa: Zámek 2, Pardubice
 Telefon: +420 773 819 028
 Web: www.vcm.cz/navstivte-nas/prohlidky
 E-mail: vcm@vcm.cz, rezervace@vcm.cz
 Facebook: Východočeské muzeum – Zámek Pardubice
 Instagram: [zamek_pardubice](https://www.instagram.com/zamek_pardubice)

 Východočeské
muzeum
v Pardubicích

 Zámek
Pardubice

Úkryt civilní ochrany – Dubina

Za nenápadnými dveřmi v ulici Erno Košťála na pardubickém sídlišti Dubina se ukrývá plně funkční stálý úkryt civilní ochrany, který návštěvníky přenese o desítky let zpět – do období strachu z bombardování i jaderné hrozby.

Úkryt, dokončený na přelomu 80. a 90. let 20. století, byl vybudován jako stálý úkryt schopný ochránit až 500 osob po dobu 72 hodin, v případě potřeby až 700 lidí na kratší čas. Je navržen tak, aby odolal i útoku zbraní hromadného ničení. Dnes je přístupný veřejnosti a ukazuje, jaký význam měla civilní obrana, dnes civilní ochrana, nejen za studené války, ale i v širším kontextu ochrany obyvatel města.

Součástí prohlídky jsou dobové i současné ochranné pomůcky – plynové masky, evakuační zavazadla, prvky protipovodňové ochrany, varovné sirény i prostředky improvizované ochrany osob. Návštěvníci si zde mohou na vlastní kůži prožít simulaci leteckého náletu na Pardubice z roku 1944 a poznat atmosféru ukrytí v krizové situaci.

Nápis nad vstupem do úkrytu hlásá: „*Doufejme v nejlepší, ale připraveni budme na nejhorší.*“ A právě to je i hlavním poselstvím tohoto místa – připomínka nutnosti být připraven.

Úkryt pravidelně navštěvují žáci pardubických škol. Veřejnosti je úkryt zpřístupněn při dnech otevřených dveří, které se každoročně konají koncem srpna, jako připomínka nejhoršího náletu na Pardubice, který se odehrál 24. srpna 1944. Bezplatné komentované prohlídky pro skupiny nad 10 osob jsou možné po předchozí domluvě.

Adresa: Erno Košťála 1012, Pardubice
Telefon: +420 466 859 604, +420 466 859 601
E-mail: krizove@mmp.cz

Kam za hrdiny v okolí Pardubic

I okolí Pardubic je doslova protkané příběhy odvahy a připomínek hrdinských činů. Stačí se jen vydat za hranice města a ocitnete se na místech, kde historie doslova dýchá z každého kroku. Ať už jde o dramatické události válečných let nebo tichou připomínku všedních hrdinů, každé z těchto míst nabízí silný zážitek a důvod k zamyšlení.

My se společně vydáme hlavně za těmi nejbližšími. Navštívíme Lázně Bohdaneč, kde se ukrývala slavná vysílačka Libuše, projdeme se po Lávce majora Aubrechta, zastavíme se v tragicky poznamenaných Ležácích, nahlédneme do bývalé Pozorovatelný Civilní obrany u Mikulovic a nakonec zavítáme do Východočeského leteckého archivu v Čepí. Každé z těchto míst nám připomíná, že hrdinství se může skrývat za každým rohem – i v malých obcích a nenápadných budovách.

Lávka majora Aubrechta v Lázních Bohdaneč

Lávka majora Aubrechta se nachází na tzv. Cestě legionáře – tematické stezce, která připomíná osudy dvou významných odbojářů z druhé světové války, podplukovníka Karla Tillerera a majora Franja Aubrechta. Je inspirována návrhem Leonarda da Vinciho a klene se přes Opatovický kanál nedaleko golfového hřiště. Díky důmyslné konstrukci, která nevyužívá jediného hřebíku ani šroubu, do sebe jednotlivé díly zapadají samy. Slavnostně byla otevřena 28. září 2022, na Den české státnosti. Památku obou mužů připomínají informační panely, které doplňují lávku i trasu vedoucí kolem místa, kde kdysi stávala Tillerova chata. František „Franjo“ Aubrecht byl důstojníkem rakousko-uherské armády, bojoval na východní a italské frontě, kde byl zajat, a následně se přihlásil do československé legie. Po návratu do vlasti působil jako armádní důstojník u jezdeckva. Během druhé světové války se aktivně zapojil do odboje – spolupracoval s paraskupinou SILVER A, které poskytl úkryt v Lázních Bohdaneč, a v roce 1944 vytvořil vlastní odbojovou skupinu, která nebyla nikdy odhalena. Po válce se stal obětí komunistických represí – byl zatčen, mučen a odsouzen k 25 letům vězení. Propuštěn byl až v roce 1960 díky amnestii.

Druhým odbojářem, který vám bude na této stezce představen, je plukovník Karel Tiller, který sloužil v rakousko-uherské armádě a později vstoupil do československých legií. Po návratu se podílel na budování armádního jezdeckva a sloužil i v Pardubicích a Bohdanči. Během okupace se zapojil do odboje na Pardubicku, ukrýval parašutisty i výbušniny určené k sabotáži a spolupracoval s ilegální organizací generála Bílého. V roce 1943 byl odsouzen na 10 let káznice, prošel si i věznicemi, nucenými pracemi a trestu smrti unikl jen díky konci války. Osvobozen byl americkou armádou, ale po nástupu komunistického režimu čelil další perzekuci. Lávka a Cesta legionáře nejenže spojují břehy Opatovického kanálu, ale také dvě historická období, přičemž připomínají hrdinství minulého století.

Adresa: Lázně Bohdaneč, Opatovický kanál

Ležáky jsou pietním místem připomínajícím tragédii z 24. června 1942, kdy nacisté vyhladili celou osadu jako odvetu za podporu odboje. Památník Ležáky uchovává památku na oběti a zdůrazňuje význam místa jako symbolu českého odporu proti nacismu.

Před válkou byla osada Ležáky malou vesnicí obklopenou lesy a poli. Obyvatelé se živilí zemědělstvím a těžbou kamene, žili skromně, ale v soudržné komunitě.

Za války se Ležáky zapojily do odboje. Po atentátu na Reinharda Heydricha rozhodli nacisté o likvidaci osady. Dne 24. června 1942 byla vypálena, obyvatelé zastřeleni nebo odvezeni do koncentračních táborů. Ležáky se staly symbolem nacistické krutosti a obětí českého národa.

Památník Ležáky je vybudován na místě původní osady. Nabízí prostor k tiché vzpomínce a zamyšlení. Návštěvníci zde najdou pamětní desky, rekonstrukce domů, expozice o životě v Ležákách i historii tragédie.

Od roku 2008 spadá Památník pod správu Památníku Lidice. V rámci úprav proběhly prosvětlení krajiny a údržba areálu. Součástí pietního území je muzeum a třináctikilometrová naučná stezka s informačními panely.

Památník Ležáky tak zůstává důležitým místem historické paměti a varování před hrůzami války.

Adresa: Dachov 75, Miřetice
 Telefon: +420 469 344 179
 Web: www.lezaky-memorial.cz
 E-mail: lezaky@lezaky-memorial.cz
 Facebook: Památník Ležáky

Pozorovatelna Civilní obrany u Mikulovic

Pozorovatelna Civilní obrany Mikulovice se nachází na Mikulovickém kopci a vznikla v roce 1964 jako součást obranného systému Československa v období studené války. Sloužila k monitorování situace v případě válečného konfliktu, zejména u strategicky významných měst a továren. Objekt spadl pod Civilní obranu Pardubice, jejíž velitelství sídlilo v areálu pardubického zámku. V okolí Pardubic byly vybudovány celkem 3 podobné stavby.

Ve zcela zrekonstruovaném prostoru bývalé pozorovatelny bylo zřízeno malé muzeum, které patří k jedinému veřejně přístupnému a dobově vybavenému objektu tohoto druhu v České republice. Z vnějšku je viditelný pouze malý zvon a vstupní šachta – samotný prostor se nachází pod zemí. Zde byl chráněn proti účinkům tlakové vlny a radiace.

Pozorovatelna je veřejnosti přístupná pouze ve vybraných dnech. Aktuální termíny otevřených dveří najdete na webových stránkách nebo sociálních sítích.

Adresa: U Vodáren, Mikulovice (okres Pardubice)

Web: <https://military-klub-ostresany9.webnode.cz/>

Facebook: Pozorovatelna Civilní Obrany

Východočeský letecký archiv Čepí

Východočeský letecký archiv se nachází v obci Čepí zhruba 10 kilometrů od Pardubic.

Návštěvníkům nabízí menší expozici zaměřenou především na historii letectví ze 2. světové války včetně nálezů motorů letadel. Sbírká zahrnuje řadu zajímavých exponátů, které osloví zejména nadšence letecké historie. Přestože muzeum nemá klasickou výstavní budovu, atmosféra místa je jedinečná a osobitá.

Otevírací doba není pevně stanovena – návštěvu lze domluvit individuálně (všední dny, víkendy, svátky).

Adresa: Čepí 87, Čepí

Web: <http://vlacepi.svet-stranek.cz/uvodni-stranka/>

Telefon: +420 602 230 994

E-mail: muzeum@pohorelec.cz

1. Památník Zámeček
2. Institut Paměti národa
3. Lesopark Jiřího Potůčka
4. Larischova vila
5. Židovský hřbitov
6. Kryt civilní obrany – Zámek Pardubice
7. Úkryt civilní ochrany – Dubina
8. Lávka majora Aubrechta
9. Ležáky
10. Pozorovatelna Civilní obrany u Mikulovic
11. Východočeský letecký archiv Čepí

25 km

Poskytované služby

- Informace o městě Pardubice a turistické oblasti Pardubicko
- Zprostředkování průvodcovských služeb
- Pravidelné komentované prohlídky města
- Předprodej vstupenek na kulturní, společenské a sportovní akce
- Služby Dopravního podniku města Pardubic
- Doporučení ubytování
- Poskytování informačních materiálů o turistických atrakcích v Pardubicích
- Prodej suvenýrů a upomínkových předmětů z Pardubic

Turistické informační centrum Pardubice – Machoňova pasáž

Adresa: třída Míru 60, Pardubice

Telefon: +420 775 068 390

E-mail: info@ticpardubice.cz

Turistické informační centrum Pardubice – Automatické mlýny

Adresa: Automatické mlýny 1963, Pardubice

Telefon: +420 739 690 910

E-mail: info@ticpardubice.cz

Web: www.pardubice.eu

Facebook: Turistické informační centrum Pardubice

Instagram: [visitpardubice](https://www.instagram.com/visitpardubice)

INFOCENTRUM
Pardubice

INFOCENTRUM
Pardubice

ZÓNA
ODLUKTE LK 3 RADOSTI

PŘÍCHOZI

400

Ne každý hrdina musí být bojovník.

*V těžkých dobách
září lidskost nejjasněji.*

**I obyčejní lidé píšou
neobyčejné dějiny.**

*Zemřeli, ale nezmizeli.
Jsou v příbězích,
které vyprávíme dál.*

Pardubice

**INFOCENTRUM
Pardubice**